

д-р Сања Михајловиќ-Костадиновска, доцент

КОН ПРЕВОДОТ НА ШПАНСКИ ЈАЗИК НА РОМАНОТ *СЕСТРАТА НА СИГМУНД ФРОЈД*

Клучни зборови: индиректен превод, македонски, бугарски, шпански, Гоце Смилевски.

Набргу ќе се одбележи една деценија откако македонскиот автор Гоце Смилевски ја доби Наградата за литература на Европската Унија за романот *Сестрата на Сигмунд Фројд*¹ и, во годините што следуваа, постигна светски успех благодарение на преводите на повеќе од триесет јазици, со што го заслужи епитетот „најпреведуваниот македонски автор“². Прецизна информација за тоа на колку вкупно јазици³ е досега преведен овој роман не можевме да најдеме, а уште поневозможно беше да утврдиме дали преводите се правени директно од изворникот, но речиси е сосема извесно, особено во случајот со некои „периферни“ европски јазици, како литванскиот или норвешкиот, дека бил користен посреден јазик, најверојатно англискиот. Во овој труд би сакале да се осврнеме на шпанското издание на овој роман бидејќи сметаме дека се работи за еден специфичен случај на индиректен превод, но најнапред би сакале да се задржиме на поимот „индиректен превод“.

Во науката за преводот, под индиректен превод се подразбира превод кој не е направен врз основа на оригиналниот текст, туку преку „остварувања“ (realisations) (Dollerup 2000: 2) на оригиналот на други јазици. Во текот на историјата, многу текстови се пренесувале од една во друга култура токму благодарение на индиректните преводи, така што не станува збор за една невообичаена, туку, напротив, „преовладувачка“ пракса („dominant attitude“ според Тури (Toury), цитирано во Ringmar 2007: 1). Доволно е само да се спомене Библијата, која важи за најпреведуваната книга на сите времиња, а нејзините денешни верзии се базирале на текстови на повеќе јазици. Или преведувачката школа во Толедо, Шпанија, каде што бројни и значајни текстови од арапски и хебрејски биле

¹ Првото издание на овој роман е објавено во 2007 година, а авторот ја добива посочената награда во 2010 година.

² Синтамата е преземена од повеќе интернетски страници на македонски јазик.

³ Дојдовме до податоци за постоењето на изданија на француски, италијански, шпански, романски, португалски, германски, словенечки, бугарски, босански, хрватски, полски, чешки, словачки, руски, унгарски, турски, холандски, норвешки, литвански јазик, и, секако, на англиски јазик во издание на престижната издавачка куќа „Пингвин“, потпишан од канадската славистка и македонистка Кристина Е. Крамер.

преведени на латински со посредство на народниот вулгарен јазик. Сепак, колку и да била раширена ваквата практика, којашто ниту денес не покажува тенденција да се намали, туку, напротив, во добата на глобализацијата добива широки размери и примена, вниманието што во науката го добил индиректниот превод е многу скорешно (Assis Rosa et al. 2017: 113). Дел од студиите што ги консултираме се занимаваат токму со дефинирање на овој „комплексен феномен што брзо еволуира“ (Assis Rosa et al. 2017: 120, преводот е наш), па оттаму и сè уште неусогласената и/или разноликата терминологија: релеј превод (relay translation)⁴, двоен превод (double translation), секундарен или вторичен превод (secondary translation), превод од втора рака (second-hand translation), верижен превод (chain translation), посреден превод (mediated translation), изведен превод (pivot translation)⁵. Во француската терминологија се користи и поимот *retraduction* со кој исто така се означува и нов, освежен превод на веќе преведен текст на истиот јазик (Ringmar 2007: 2). Како некои од причините за индиректниот превод Рингмар (Ringmar 2007: 6) ги наведува престижот на посредникот, неможноста да се дојде до оригиналниот текст или, како најчеста причина, непознавање на јазикот на изворникот, коешто може да биде „апсолутно“ (кога не постои преведувач што го познава јазикот на изворникот) или „релативно“ (кога нема достапен преведувач што го познава јазикот на изворникот). Рингмар исто така посочува дека некогаш одлуката да се прибегне кон индиректен превод се должи и на политиката на издавачките куќи кои преферираат да „ангажираат искусен преведувач од јазикот на доминантниот посредник (ML) [...] отколку да ризикуваат со помалку искусен преведувач од јазикот изворник (SL)“ (Ringmar 2007: 6-7, преводот е наш). Најчесто јазикот на изворникот и јазикот на целниот текст се „мали“, „доминирани“ јазици, а јазикот што има улога на посредник е „доминирачки“ јазик⁶.

⁴ Долеруп (Dollerup 2000) прави разлика меѓу поимот „индиректен превод“ каде што посредниот превод нема своја „легитимна“ публика и постои во одреден вакуум (како, на пример, при толкувањето во судница), а терминот „релеј превод“ го користи со значење на веќе постоечки превод што служи како основа за друг превод.

⁵ Термините се преземени како илустрација од цитираните статиите на Рингмар и Асис Роса, каде што авторите посочуваат на различни првични извори во однос на воведувањето на термините. Преводот на термините е наш, со оглед дека во македонската литература најдовме само на „индиректен превод“, „посреден превод“, „релеј превод“, и освен докторската дисертација на Соња Китановска-Кимовска, не успеавме да дојдеме до поопсежни истражувања на оваа тема.

⁶ Тука не треба да се има на ум само улогата на англискиот, францускиот или шпанскиот, на пример, во светски рамки, туку и на тоа дека некои јазици имаат доминантна позиција во одредени региони. Рингмар ги наведува данскиот и шведскиот во скандинавскиот подсистем, а во македонскиот контекст може да се

Во случајот со шпанското издание на *Сестрата на Зигмунд Фројд*⁷, објавено во 2013⁸ година од издавачката куќа Алфагуара под наслов *La hermana de Freud*, не би можеле да кажеме која е причината заради кои задачата им е доверена на двајца бугарски преведувачи, Красимир Тасев и Лилјана Табакова, наместо на македонски преведувачи⁹, и останува само да претпоставиме дека се работи за одредена спрега на околности и на политика на издавачката куќа. Сепак, и покрај можноста двајцата бугарски преведувачи добро да го познаваат македонскиот јазик односно да не се работи за нарачка заради сродноста на двата јазика, односно преводот да не бил правен од бугарското издание на романот¹⁰, овој случај би го третираше за еден специфичен вид на индиректен превод бидејќи неизбежно е во текот на преведувањето, доколку преведувачите наидувале на одредени тешкотии, бугарскиот јазик да служел како јазик-посредник, односно мора да постоела медијација, макар што не постои физичка трага од неа¹¹. Во овој труд ќе се обидеме да укажеме на неколку случаи, особено на лексичко ниво, што го „издаваат“ индиректниот превод, иако тоа ни оддалеку не значи дека сакаме да го девалвираме овој превод. Напротив, се согласуваме со впечатокот на новинарот од весникот Ел Паис, која вели дека и покрај тоа што не го познава македонскиот јазик, јазикот на преводот ѝ се чини „спонтан, јасен, прецизен“¹². Благодарение на овој навистина одличен превод, романот на Смилевски доби можност да допре до бројна публика, со оглед дека

зборува за српскиот или српско-хрватскиот како доминирачки јазици, без чие посредство била речиси незамислива изградбата на македонската национална културна традиција.

⁷ Првичното издание од 2007 година е насловено „Сестрата на Сигмунд Фројд“, кое потоа добива видоизменето издание во 2010 година според кое е направен шпанскиот превод, и конечна, трета верзија во 2011 година. Посочуваме на магистериот труд на Давор Стојановски (2015) „Историографската метафикција од С до З (Анализа на двете верзии Сестрата на Сигмунд Фројд и Сестрата на Зигмунд Фројд од романот на Гоце Смилевски)“ околу разликите меѓу првата и третата верзија на книгата.

⁸ Истата година е објавено и бугарското издание во превод на Божидар Манов, но нашата претпоставка е дека овој превод, дури и да бил во работна верзија, не е користен како подлога за шпанскиот превод, за што може да послужи како потврда информацијата на оваа интернет адреса, каде што е посочено дека преводот е правен од македонски на шпански: <http://newsart.net/node/6423> [пристапено на 11/07/2019].

⁹ Не алудираме на тоа дека преведувачот мора да биде исклучиво роден говорител на македонскиот јазик. Напротив, пожелно е да биде роден говорител на јазикот-цел, како што генерално е случајот со изданијата на овој роман на други јазици, англиски, германски, романски, босански, словачки, според податоците за преведувачите достапни на интернет.

¹⁰ Во видовите индиректен превод што Вошбурн (Wahbourne 2013: 612-613) ги набројува, секогаш се претпоставува постоење на превод-посредник, иако тоа не значи дека во практиката било секогаш така.

¹¹ Имено, во споменатата преведувачка школа од Толедо, народниот јазик (romance) во прво време служел само за усно толкување на арапските или хебрејски текстови пред тие да бидат запишани на латински јазик.

¹² Manguel, A. (2013, enero 30). Desamor entre hermanos. El País. El periódico global. https://elpais.com/cultura/2013/01/30/actualidad/1359561980_526989.html [пристапено на 14/07/2019].

шпанскиот е втор јазик во светот по број на родени говорители, и да добие завидни критики.

Иако не се многу на број, би ја започнале споредбената анализа на оригиналот и преводот со три лажни пара меѓу македонскиот и бугарскиот јазик, што ги навеле преведувачите на погрешен или помалку соодветен превод. Се работи за именката „ризница“ и глаголите „цвили“ и „поклопи“, употребени во следниве реченици:

(1) „Религијата е ризница од претстави настанати од потребата човечката беспомошност да се направи подносилива [...]“ (Смилевски 2010: 275)

(1') „La religión es una coraza de ideas surgidas de la necesidad de hacer más llevadera la indefensión del ser humano [...]“ (Smilevski 2013: 269)

(2) „Колку тажно, колку болно цвили ветерот“ (Смилевски 2010: 182)

(2') „¡Cuánta tristeza, cuánto dolor hay en los bramidos del viento!“ (Smilevski 2013: 175)

(3) „со дланката го поклопи цртежот“ (Смилевски 2010: 81)

(3') „puso bocabajo el dibujo“ (Smilevski 2013: 80)

Според електронскиот речник на бугарскиот јазик¹³, зборот „ризница“ значи метален оклоп што се користел во средновековието, па оттаму и изборот на зборот „coraza“ во шпанскиот текст, што значи токму тоа – оклоп. Соодветниот превод на македонскиот збор „ризница“ во овој контекст би бил „caudal“, којшто во шпански означува тек, ниво на вода во реката, но метафорично може да значи изобилство, па така „caudal de ideas“ би било поточно решение. Што се однесува пак, до глаголот „цвили“, на шпански е преведен со именката „bramido“ изведена од глаголот „bramar“ што може да биде употребен како за животни, така и за природни појави, како ветерот или морето, но со значење што повеќе соодветствува на македонското „рика“. По консултација на електронскиот речник на бугарскиот јазик увидовме дека глаголот „цвиля“ има речиси спротивно значење од македонското „цвили“ коешто укажува на писклив и жаловен глас, додека во бугарскиот јазик има значење на произведување „рязък звук“¹⁴, што значи

¹³ <https://rechnik.chitanka.info> [Пристапено на 29.06.19]

¹⁴ <https://rechnik.chitanka.info> [Пристапено на 29.06.19]

остар, груб звук, од каде што веројатно и произлегол глаголот „bramar“, наместо глаголот „gemir“ којшто во шпанскиот јазик исто така се користи за звукот што го произведуваат некои животни или предмети, но со дополнителен потребен признак на тага и жалење. Во третиот пример, наместо значењето да биде дека раката го покрила цртежот, во шпанскиот превод стои дека раката го превртела цртежот („puso vocabajo“), што претпоставуваме дека се должи на лажен пар со глаголот „похлупя“, којшто во првото значење се совпаѓа со македонското „поклопува“, односно „става капак на нешто“, но во второто значење, според електронскиот бугарски речник¹⁵, означува „превртува, става нешто со дното нагоре“, значење кое македонскиот глагол го нема.

Не сме сигурни дали и во следниов пример исто така станува збор за погрешно наведување под влијание на бугарскиот јазик, односно дали глаголот „приучи“ во бугарскиот го има единствено значењето на „да се привикне, стекне навика“ (согласно бугарскиот електронски речник¹⁶) и не ги споделува значењата со македонскиот јазик на „да научи нешто набрзина, за кусо време“, којшто особено во придавската форма „приучен“ добива пејоративна нијанса:

(4) „знаев дека некои одеа кај приучени луѓе кои им давале да испијат горки течности по што го исфрлале плодот“ (Смилевски 2010: 118)

Овој дел од реченицата е преведен на следниот начин:

(4') „Había oído decir que algunas visitaban a personas supuestamente sabias que les recetaban brebajes agrios para que se deshicieran del feto“ (Smilevski 2013: 116)

Подвлечениот дел од реченицата се однесува на „приучени луѓе“, но преведено на овој начин на шпански значи „навидум мудри/учени луѓе“. Со оглед на контекстот, односно дека некои абортуси се практикувале од нестручни лица, за соодветен превод би требало да се одбере некој од следниве зборови со пејоративно значење во шпанскиот јазик: „medicuchos“, „matasanos“ „curanderos“ коишто укажуваат на недоволно стручно или неовластено лице коешто врши медицински практики.

Што се однесува до одредени лексички решенија, сметаме дека во следните случаи не е запазено стилистичкото обележје или јазичниот регистар. Во случајот со зборовите

¹⁵ <https://rechnik.chitanka.info> [Пристапено на 15/07/2019]

¹⁶ <https://rechnik.chitanka.info> [Пристапено на 14/07/2019]

„тревожиш“ (Смилевски 2010: 13), „душевна јанса“ (Смилевски 2010: 29), „гнасотија“ (Смилевски 2010: 39), сметаме дека се употребени понеутрални зборови, „preocupar“ (Smilevski 2013: 15), „preocupaciones del espíritu“ ((Smilevski 2013: 31) и „suciedad“ (Smilevski 2013: 42), соодветно. Со оглед дека преводот е во голема мера прецизен, на што ќе укажеме и подолу, нашата претпоставка е дека во овие случаи, преведувачите можеби не ја процениле засилувачката нијанса на зборовите „тревожи“ и „гнасотија“ наспроти „загрижува“ и „нечистотија“ на што соодветствуваат понудените „preocupar“ и „suciedad“. Според нас, посоодветни еквиваленти би биле глаголот „agobiar“, во првиот случај, и „mugre“ или „porquería“, во вториот. Што се однесува до зборот „јанса“, во говорниот јазик тој се среќава често во изразот „го јаде јанса“ со значење „го измачува“, „го загрижува“, но употребата овде му дава одреден книжевен, речиси архаичен призвук, па оттаму сметаме дека треба да биде одбран помалку неутрален и не толку фреквентен збор, како на пример, зборовите „desazón“ или „quemazón“.

И во следниот пример сметаме дека е одбран збор којшто е понеутрален во однос на оригиналот: „расклатени во одот“ (Смилевски 2010: 33) > „con dificultades para caminar“ (буквален превод: со тешкотии при одењето) (Smilevski 2013: 36). Во овој случај би било посоодветно да се употреби „con un caminar destartelado“ бидејќи зборот „destartelado“ укажува на некаква лоша или рунирана состојба, поради старост, повреда, долга употреба, односно има совпаѓање со македонскиот збор „расклатен“ којшто може да се користи и буквално и преносно, особено за ослабено или нарушено здравје¹⁷.

Во случајот пак, со зборовите: „се курва“ (Смилевски 2010: 224) и „се испосрал“ (Смилевски 2010: 135) коишто во македонскиот јазик се вулгаризми и припаѓаат на колоквијалниот регистар на јазикот, во шпанскиот текст се преведени со глаголите „fornicar“ (Smilevski 2013: 217) и „defecar“ (Smilevski 2013: 133), соодветно. Овие зборови во шпанскиот јазик припаѓаат на повисок јазичен стил и би требало соодветно да бидат преведени со зборови од истиот ранг, како: „putear“ и „cagar“.

Реченицата: „Таа беше во ноќница, по влечки [...]“ (Смилевски 2010: 225) соодветствува на еден дел од текстот каде што Добрата Душичка (еден од споредните ликови), којашто престојува во психијатриската болница Гнездо, е приморана од браќата

¹⁷Дигитален речник на македонскиот јазик: <http://makedonski.info/search/расклатен> [Пристапено на 15/07/2019]

да се врати дома. И без да располага со некаков контекст, за македонскиот читател изразот „по влечки“ веднаш укажува на носење неформални обувки, најчесто карактеристични за домашни услови, или непочитување на некаков кодекс на облекување, заради сопствен комодитет, или едноставно од небрежност. Зборот „влечки“, укажува и на обувка којашто „се навлекува, со отворен заден дел“¹⁸, односно се користи и за обувки што се користат на плажа, на пример, па можеби затоа во шпанскиот текст е преведен со зборот „sandalias“ (Smilevski 2013: 218), што значи „сандали“, но така се губи неформалноста и лежерноста на зборот „влечки“, дури и изнуденоста на ситуацијата, односно дека ликот е извлечен сосила, без можност попростојно да се облече пред да ја напушти болницата. Нашиот предлог за превод во овој случај би бил „pantuflos“, којшто соодветствува на пантофли, односно влечки.

Интересен е случајот со следниве изрази во македонскиот јазик, коишто сметаме дека не добиле сосема соодветно решение во шпанскиот текст:

(5) „како да имаа копита наместо стапала (Смилевски 2010: 165)“

(5') „como si tuviera herraduras en vez de suelas“ (Smilevski 2013: 159)

(6) „остануваа немажени“ (Смилевски 2010: 92)

(6') „que se quedaban para vestir santos“ (Smilevski 2013: 91)

(7) „земјата е рамна како плоча“ (Смилевски 2010: 170)

(7') „la tierra era llana como una losa“ (Smilevski 2013: 164)

Во петтиот пример има метонимиско поместување на семантичката оска, односно наместо „копита“ и „стапала“ во шпанскиот превод се употребени „herraduras“ (потковици) и „suelas“ (ѓон), но сметаме дека овој начин се губи пејоративното значење на зборот „копита“ кога тој се однесува на човечки стапала. Оваа нијанса ќе се задржи со буквален превод, односно „como si tuviera pezuñas en vez de pies“, бидејќи зборот „pezuñas“ (копита) го има истото пејоративно значење и во шпанскиот јазик.

Во шестиот случај е употребен фразеолошкиот израз „quedarse para vestir santos“ (буквален превод: да остане да облекува светци), но во македонскиот стои еден сосема

¹⁸Дигитален речник на македонскиот јазик: <http://makedonski.info/search/влечка> [Пристапено на 14/07/2019]

вообичаен и секојдневен израз „остане немажена“ што во шпанскиот јазик има свој соодветник во изразот „quedarse soltera“. Секако дека преведувачот има слобода да употреби вакво решение, кое не е неточно, но нашето укажување, како и во досегашните примери, е дека индиректниот превод може да биде причина за вакви семантички и стилистички разместувања, кои во случајот со овој текст не се многубројни и не влијаат на општиот впечаток кај шпанскиот читател¹⁹.

Во седмиот пример се работи за еден скаменет израз кој укажува на дамнешното верување дека земјата има рамна, а не тркалезна форма, односно не се работи за стилистичка употреба на компарацијата „како плоча“. Оттаму, изразот на шпански „llana como una losa“, каде што зборот „losa“ значи камена или керамичка плоча којашто се користи за поплочување на земја или сидни површни, додава значење кое во оригиналот отсуствува. Сметаме дека е посоодветно на шпански да се изостави компарацијата и реченицата да се преведе само со „la tierra era plana“ (земјата е рамна).

Во следните реченици се работи за грешки коишто најверојатно се должат на некаков превид или непознавање на значењето на одредени зборови:

(8) „Во секој од нашите домови тој имаше своја соба – тоа најчесто беа малечки преуредени сопчиња, кои пред нашите вселувања биле шпајзови.“ (Смилевски 2010: 54)

(8') „Se trataba más bien de pequeños recintos reacomodados que, dadas las dimensiones de nuestras viviendas, hasta parecías espaciosas.“ (Smilevski 2013: 54)

(9) „ја осудуваа на лежење во самица“ (Смилевски 2010: 122)

(9') „permanecía en la cárcel a veces toda una semana“ (Smilevski 2013: 120)

(10) „сè и сешто имаше на масичките“ (Смилевски 2010: 166)

(10') „había siempre las mismas cosas“ (Smilevski 2013: 160)

¹⁹ За споредба, во следниве примери: „Никому нема да ја кажам“ (Смилевски 2010: 215) > „soy una tumba“ (буквално: сум гроб) (Smilevski 2013: 208), „настапи голема беда“ (70) > „entró en un periodo de vacas flacas“ (буквално: навлезе во период на слаби крави) (Smilevski 2013: 68) исто така е употребен фразеолошки израз во шпанскиот текст на место каде што во македонскиот оригинал нема таква конструкција, но сепак сметаме дека и покрај засилувачкиот ефект на фразеолошкиот израз во шпанскиот, не се создава истиот впечаток како во погоре посочениот пример на архаичност наспроти баналност.

Во седмиот пример, претпоставуваме дека погрешно е протолкуван зборот „шпајз“, којшто ретко се среќава во множинската форма употребена во оригиналот. Соодветникот на бугарски јазик е „килер“, што се користи и во македонскиот јазик, (зборот „шпајз“ е навлезен во македонскиот преку српско-хрватскиот јазик), па нашата претпоставка е дека се работи за некаков превид кој довел до спротивно значење во шпанскиот превод. Наместо да се задржи значењето дека Фројд имал засебна просторија за работа, иако тоа најчесто била мала, преуредена соба, во шпанскиот текст се вели дека станувало збор за преуредени соби, кои дури изгледале пространи („espaciosas“). Во овој случај, преводот би требало да гласи: „En cada una de las casas, él tenía una habitación propia, que normalmente era una despensa, reacomodada antes de que nos mudáramos allí.“.

Во осмата реченица, зборот „самица“ е најверојатно несвесно заменет со „седмица“, па оттаму наместо преводот да содржи „régimen de aislamiento“, „recluir en aislamiento“, „incomunicar“, „confinamiento en solitario“ како соодветници за овој вид затворска казна, тој гласи „таа понекогаш остануваше в затвор цела недела“.

Повторно не би знаеле да констатираме дали е превид или некоја погрешно наведување под влијание на бугарскиот јазик, но десеттата реченица наместо да гласи „había de todo en las mesas“, како соодветник за „сè и сешто“, во шпанскиот текст стои: „на масичките секогаш стоеја истите работи“, што сосема ја менува смислата на реченицата.

Како што укажавме и погоре, без оглед на досега посочените отстапки и пропусти во текстот, станува збор за еден навистина солидно сработен превод, па накусо би сакале да се осврнеме и на некои добри решенија.

Шпанскиот јазик не разликува определеност/неопределеност на глаголското дејство, па некогаш може да се јават дилеми околу тоа како да се задржи ваква нијанса во јазикот, која единствено македонскиот и бугарскиот ја поседуваат од сите словенските јазици. Кога минатото неопределено време се користи во прво лице и означува дека нешто се случило надвор од волјата на говорникот, како на пример во „сум заспала“ (Смилевски 2010: 61), не секогаш постојат исти стратегии во шпанскиот јазик за негово пренесување. Преведувачите во случајов соодветно ја употребиле фразата „me venció el sueño“ (Smilevski 2013: 61) (буквално: ме победи, ме совлада сонот), за да се долови неволноста на дејството.

Во македонскиот јазик аспектот, односно видот на глаголот е даден во самата глаголска форма или е содржан во значењето на одредени префикси и суфикси што се додаваат на глаголот, а во шпанскиот јазик дополнително постојат и перифрастични конструкции составени од помошен конјугиран глагол што укажува на аспектот и главен глагол во безлична форма што го дава значењето.. Во случајот со глаголот „[н]акривнував“ (Смилевски 2010: 274), тој е преведен со перифразата со глаголот „andar“ и герунд („andaba cojeando“) којашто означува дејство кое се одвива со прекини (NGRAE 2009: 550), при што додаден е прилогот „ligeramente“ (леко, незначително), „yo andaba cojeando ligeramente“ (Smilevski 2013: 267) и на тој начин сета семантичка содржина е пренесена.

И во следниве реченици, поточно делови од реченици, има солидни решенија:

(12) „беше брег одвоен од остатокот на светот“ (Смилевски 2010: 159)

Наместо буквален превод на зборот „брег“, во шпанскиот превод е понуден зборот „isla“ (со значење „остров“) (Smilevski 2013: 153). Во македонскиот јазик зборот „брег“ најчесто не се јавува со преносно значење на некаков изолиран простор, иако, секако, книжевниците ја имаат таа слобода метафорички да го „прошират“ значењето на зборот, како што е случајот и со текстот на Смилевски, но замената во шпанскиот текст со зборот „остров“ ја отсликува подобро ваквата семантика.

Во случајот со „долго напластувана желба“ (Смилевски 2010: 105) употребена е соодветна колокација: „un deseo largamente acariciado“ (Smilevski 2013: 103). Во македонскиот јазик постојат повеќе глаголи што може да се употребат со именката желба за да се означи дека таа се посакува подолго време, како на пример, „тлее“, „негува“ или „напластува“, како и во шпанскиот: „atesorar“ (буквално: трупа богатство), „agolpar“ (буквално: се насобира, се натрупува), „guardar“ (буквално: чува). Иако понудениот превод со глаголот „acariciar“ (буквално: милува) повеќе би одговарал на македонското „негува“, сметаме дека изборот на глаголот во овој случај не е важен бидејќи поважно е да се пренесе значење на колокацијата како целина.

Сличен е примерот со „мајка ми одново ги најде оние зборови кои ги премолчуваше со години“ (Смилевски 2010: 111). Во шпанскиот превод реченицата гласи: „mi madre volvió a desempolvar aquella vieja frase olvidada durante años“ (Smilevski 2013:

110), во којашто е употребен глаголот „desempolvar“ којшто буквално значи „да се избрише прашина од нешто“ или преносно „да се врати во сеќавање нешто што било подолго време заборавено“²⁰. Наместо преведувачите да се одлучат за побуквален превод на „најде“ (encontrar) и „премолчени“ (calladas), реченицата на шпански дури би рекле е поосодветна и од самиот оригинал, ако се земе предвид контекстот. Имено, реченицата се однесува на мајката на Адолфина и Сигмунд Фројд, којашто постојано го бодрела братот, а ја кудела најмалата сестра Адолфина, и податокот дека таа повторно почнала да ја користи болната реченицата што постојано ѝ ја велела на Адолфина „Подобро ќе беше да не те родев“, се должи не толку на тоа дека таа ја премолчувала или се воздржувала да ѝ ја каже на Адолфина, туку едноставно, одреден период не ја употребувала. Затоа би рекле дека со глаголот „desempolvar“ се пренесува не само дел од содржината на реченицата, туку и поширокиот контекст.

Како заклучок на овој труд би сакале да истакнеме неколку нешта. Иако немаме сознанија дали постојат и други преводи на македонски автори направени од бугарски преведувачи или се работи за исклучок²¹, преведувањето со посредство на сроден јазик би можело да се смета за еден вид индиректен превод бидејќи ваквиот вид исто така може да доведе до одредени невообичаени отстапки за познавачите на изворниот јазик. Преку споредбената анализа на оригиналниот текст и преводот наидовме на некои решенија што не би се очекувало да ги направат преведувачи – родени говорители на македонскиот јазик или преведувачи што добро го познаваат македонскиот јазик, како што беше случајот со лажните парови или одредени семантички и стилистички нијанси. Отстапките на коишто посочивме во овој труд би рекле дека се незначителни ако се земе предвид издржаноста и доследноста на целиот превод, но сепак сметаме дека нивната појава е доволен показател за можноста од нивна појава, колку и да звучи тоа тавтолошки. Како што укажува и Китановска-Кимовска (2013: 306) во нејзината докторска дисертација како еден од ретките трудови во нашиов контекст што го третираат индиректниот превод, не мора нужно да значи дека директниот превод секогаш подразбира подобар превод, но во извесна смисла,

²⁰ <https://www.wordreference.com/definicion/desempolvar> [Пристапено на 18.07.2019]

²¹ Наидовме само на еден блог уредуван од Марко Видал, славист што живее и работи во Софија и повремено преведува и поезија од македонски јазик. На овој блог може да се најдат неколку песни од македонските поети Стефан Марковски, Магдалена Цапаровска и Митко Гогов, преведени на шпански јазик. <http://www.latortugabulgara.com> [Пристапено на 15.07.2019]

сепак, емпириските податоци од нејзината анализа покажале дека индиректниот превод може да доведе до занемарување на одредени стилски обележја на оригиналот. Во овој труд не се задржавме на други аспекти од овој превод, како на пример, синтаксата, каде што исто така воочивме одредени „раздвижувања“ во однос на оригиналот, но сметавме дека тие не мора да се должат на „индиректноста“ на преводот, туку на избор на преведувачот во функција на поголема присност кон јазикот-цел.

Се надеваме дека со овој наш скромн придонес начнавме некои можни споредбени теми меѓу македонскиот и бугарскиот како словенски јазици, од една страна и шпанскиот, од друга страна, и дека ќе успееме да поттикнеме и други истражувачи да работат на индиректниот превод како недоволно проучен феномен во нашата средина, не само од јазичен, туку и од културолошки аспект.

Латинична библиографија:

- Assis Rosa, A. Pięta H. & Bueno Maia R. (2017). Theoretical, methodological and terminological issues regarding indirect translation: An overview, *Translation Studies*, 113-132. Пристапено на 18.07.2019 на https://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/14781700.2017.1285247?fbclid=IwAR1_q7W5jlOv_0XX7RxetnJSpmqYVUNZuH5SXO_gfZXjdtcUC8lDrUciw0A
- Dollerup, C. (2000). ‘Relay’ and ‘Support’ Translations, Chesterman, Andrew & Natividad Gallardo San Salvador & Yves Gambier (Eds). *Translation in context. Selected contributions from the EST Congress, Granada 1998*. Amsterdam & Philadelphia: John Benjamins, 17-26. Пристапено на 16.06.2019 на https://cms13659.hstatic.dk/upload_dir/docs/Publications/174-Relay-and-support--translations-2000--Granada.pdf
- Real Academia Española y Asociación de Academias de la Lengua Española. (2009). *Nueva gramática de la lengua española*. Madrid: Espasa. (во текстот NGRAE) Пристапено на 18.07.2019 на http://www.ceip.edu.uy/IFS/documentos/2015/lengua/recursos/gramatica_ra nueva.pdf
- Ringmar M. (2007). “Roundabout Routes” Some remarks on indirect translations, F. Mus (Ed.), *Selected Papers of the CETRA Research Seminar in Translation Studies 2006* Katholieke Universiteit Leuven. Пристапено на 16.06.2019 на <https://www.arts.kuleuven.be/cetra/papers/files/ringmar.pdf>

Washbourne, K. (2013). Nonlinear Narratives: Paths of Indirect and Relay Translation. *Meta* 583, 607–625. Пристапено на 16.06.2019 на <https://www.erudit.org/en/journals/meta/2013-v58-n3-meta01406/1025054ar/>

Кирилична библиографија:

Смилевски Г. (2010). *Сестрата на Зигмунд Фројд*. Скопје: Дијалог.

Китановска-Кимовска, С. (2013). *Преведување стил: врз примери од англиската книжевност на македонски јазик*. Универзитет „Св. Кирил и Методиј“. Филолошки факултет „Блаже Конески“, Скопје.

Sanja Mihajlovikj-Kostadinovska, Profesora Asistente

Acerca de la traducción al español de la novela *La hermana de Freud*

Resumen: En el presente trabajo se analiza la traducción al español de la novela macedonia *La hermana de Freud* (*Сестрата на Зигмунд Фројд*), hecha por dos traductores búlgaros. La hipótesis de que se trata de una traducción encargada por la similitud de las dos lenguas, nos permite considerar este caso como un caso específico de traducción indirecta, ya que en algún momento ha debido de haber mediación entre el macedonio, como lengua fuente, y el búlgaro, como lengua puente, lo cual lo confirma el análisis de algunas desviaciones, sobre todo a nivel semántico y estilístico, presentes en la versión española.

Palabras clave: traducción indirecta, macedonio, búlgaro, español, Goce Smilevski.